

UDK 81'33

Mira Krajnc

Pedagoška fakulteta v Mariboru

POSKUS OBLIKOVANJA MERIL ZA TVORBO UČINKOVITEGA JAVNEGA GOVORJENEGA POLITIČNEGA BESEDILA

Osnovna realizacijska oblika demokratične politike je dialog, ki je hkrati tudi osnovna oblika človekove jezikovne dejavnosti. V javnem političnem dvogovoru nastala javna politična besedila so pozivna, manipulativna in utemeljevalna. Za slednja pa je značilno, da naslovnik odloča o ustreznosti argumentov, zato je predvsem pomembno, kako so javna politična besedila tvorjena in kakšen je tvorčev odnos do teme, naslovnika in do okoliščin konkretnega govornega dejanja. Glede na to so v šest skupin razvrščena merila, ki naj bi jih tvorec upošteval pri tvorbi javnega političnega besedila.

The basic form of realization of democratic politics is dialogue, which in turn is the basic form of human verbal activity. Public political texts produced in the public political dialogue are appellative, manipulative, and substantiating. As it is characteristic of the latter that the addressee decides on the appropriateness of the arguments, it is particularly important how the public political texts are formulated and the nature of the author's attitude towards the topic, addressee, and circumstances of the particular speech act. In light of this fact, the criteria that the author of the text should take into the account in formulating a public political text are divided into six groups.

Ključne besede: dvogovor, govorno besedilo, politični dvogovor, javno govorno politično besedilo

Key words: dialogue, spoken text, political dialogue, political public speech

1 Dvogovor

Diskurz je definiran bodisi kot katerakoli jezikovna enota, večja od povedi, bodisi kot proces, katerega rezultat je zapisano ali govorno besedilo (Pirih Svetina 1999/2000: 5). Govorno besedilo pa praviloma nastaja v času trajanja dvogovora,¹ saj je dvogovor osnovna oblika človekove primarne, tj. govorne, jezikovne dejavnosti oz. človekovega primarnega jezikovnega udejanjanja (Korošec 1998: 251; Dressler 1994: 6; Kranjc 1997: 308). Vsak pogovor kot tudi samogovor pa izpeljujemo iz dvogovora,²

¹ Van Dijk (1980: 241) razlikuje med pojmom pogovor (das Gespräch) in konverzacija (die Konversation); konverzacija je zanj enota socialne interakcije, ki jo tvori členjeno zaporedje dejanj in je definirana glede na socialne okoliščine, medtem ko je pogovor bolj jezikovna ali besediloslovna abstrakcija, torej besedilna enota, ki jo tvori urejeno zaporedje izjav, ki prihajajo do izraza v konverzaciji. Dressler (1994: 6) pravi, da naj bi bila konverzacija klasificirana kot diskurz, ker je sestavljen iz dveh ali več vzajemno nanašajočih se besedil (dvogovornih replik, vlog). Kranjc (1997: 309) govori o strukturi konverzacije in opiše »le eno izmed možnih strategij tvorjenja govornega diskurza«, pri tem pa se zdi, da ne vzpostavi jasnega razmerja med konverzacijo in govornim diskurzom.

² Samogovor je govor s samim seboj (Korošec 1998: 251–252; Nuyts 1992: 62), torej je en posameznik nosilec obeh udeleženskih vlog, tako govornika (govorečega) kot ogovornega (poslušalca). Pri pogovoru, tj. dvogovoru med več kot dvema udeležencema, pa Dressler (1994: 5, 18) razlikuje še med stranskimi udeleženci, to so pasivni ogovorjeni, in (marginalno) pričo.

ki je osnovan na spreminjanju informacij o temi, ki je del resničnosti, prepoznan kot centralen za konkretno sporočanje situacijo (Nuyts 1992: 265). Torej je osnovna značilnost dvogovora, kot tudi vsakega diskurza, koherenca (Kranjc 1997: 311). Dvogovor, izjema je lahko vsakdanji dvogovor, ima specifično naravo: praviloma je programiran³ in/ali planiran, zato prihaja do omejitev glede udeležencev, vsebine, stila in razpoložljivih govornih dejanj, npr.: iatrični dvogovor lahko poteka le med zdravnikom in pacientom.

V dvogovoru lahko vlogo spodbujevalca prevzema določen govorec, ki odloča, kdo lahko kdaj kaj reče; tak dvogovor imenujemo enosmerni; lahko pa vlogo spodbujevalca dvogovora izmenično prevzemata oba udeležena oz. vsi udeleženci; tak dvogovor je obojesmerni (Korošec 1998: 253; Van Dijk 1980: 240). Obstajajo tipi bolj ali manj enosmerne komunikacij, kot so govori, pri katerih ostaja minimalna oblika neposredne reakcije, npr. radijske in televizijske oddaje ter druge oblike masovnih medijskih komunikacij (Nuyts 1992: 55). Kot poseben tip dvogovora je torej izpostavljen tisti, pri katerem nastajajo javna besedila. To pomeni, da je naslovnik množičen, in sicer je lahko virtualni ali dejanski (prostorska in časovna hkratnost ali zaporednost). Praviloma imamo enega govorca in več potencialnih ogovorjenih, ki sodelujejo aktivno ali pasivno. Aktivni udeleženci reagirajo v smislu aktivnega dvogovora. Pasivni ogovorjeni pa so lahko tudi tisti, ki so govor slišali preko televizije ali radia (Krajnc 2004: 476).

1.1 Zgradba dvogovora

Kot je znano, sodelujeta pri dvogovoru vsaj dva udeležena, oseba A in oseba B.⁴ Dvogovor se začne z vzpostavitvijo očesnega stika (Van Dijk 1980: 244; Kranjc 1997: 308) in jezikovnim sporočilom, ki ga tvorita praviloma recipročna pozdrav in nagovor (Kranjc 1997: 309).⁵ Pri dvogovoru je torej dejanje enega (spodbuda) predpostavka za dejanje ali niz dejanj drugega (odgovor) (Korošec 1998: 252–253; Van Dijk 1980: 225). Osnovna strukturna enota dvogovora je t. i. vloga ali dvogovorna replika (angl. *turn*) (Van Dijk 1980: 246).⁶ Vloga je vse, kar G(govorec)/P(poslušalec) dela ali reče v času neprekinjenega prispevka k interakciji. Nuytsu (1992: 262) pomeni čas v dvogovoru, med katerim G(govorec)/P(poslušalec) govori, ne da bi ga P(poslušalec)/G(govorec) prekinil, oddaja le t. i. signale poslušalca, npr. Ah, Ja, No ja ...⁷

³ Programiranje se nanaša na dejansko izvedbo dejanja, planiranje na določitev kraja, časa, lahko tudi teme dvogovora (Van Dijk 1980:240). Nuyts (1992: 255) trdi, da je tvorjenje v domačem – družinskem okolju veliko bolj rutinirano, tj. avtomatsko, medtem ko je v uradnem – nedružinskem okolju potrebno več pozornosti posvetiti istim govornim dejanjem, zato je tvorjenje bolj zavedno.

⁴ Oseba B mora biti pripravljena sodelovati v dvogovoru, torej sta za govorno komunikacijo najbolj tipični načeli sodelovanja in menjavanja vlog (Kranjc 1997: 310).

⁵ Praviloma to za javne govorne nastope ne drži.

⁶ Za angl. termin *turn* se v slovenski jezikoslovni literaturi pojavljata dva izraza: vloga – »Strukturne enote konverzacije imenujemo vloge.« (Kranjc 1997: 309) – in dvogovorna replika (Korošec 1998: 252–253).

⁷ Signali poslušalca, kot so oporni signali, signali za sprejemanje in dojetje govora, in signali govorca so t. i. členitveni signali (Kranjc 2001: 45).

Pri zgradbi dvogovora lahko opazimo značilno tridelno shemo: začetek, jedro in zaključek (Korošec–Dular 1991: 25).⁸ Ta shema je globalno ogrodje, na katerega se »namesti« dvogovor: približno se določi, kaj je treba najprej povedati, kako naj si kaj sledi, kaj mora takoj nato slediti in kako je to potrebno narediti. Funkcionira kot kognitivna shema, ki lajša tvorjenje, razumevanje, spoznavanje, obdelovanje, shranjevanje itd., in tudi kot socialna shema, saj daje navodila o komunikacijski interakciji. Van Dijk (1980: 261–264) navaja petdelno shematično zgradbo, saj jedro podrobneje razdeli na usmeritev, predmet dvogovora in sklep.⁹ Za skupino usmeritev – predmet dvogovora – sklep Van Dijk (262) domneva, da je rekurzivna.

1.2 Besedilo

Definicije besedila večinoma povezujejo besedilo s komunikacijo (gre za t. i. pragmatični vidik), saj je besedilo razumljeno kot rezultat sporočanja¹⁰ in ima eksplicitno ali implicitno izražena namen ter pomen,¹¹ in z zgradbo besedila (gre za t. i. jezikovnosistemski vidik), ki naj bi zadostila kriterijem slovnične (kohezija) in vsebinske (koherenca) popolnjenosti.

Besedilo mora biti smiselno zaokroženo, prilagojeno okoliščini sporočanja in organizirano v izraziti tridelnosti, s poudarno hierarhizacijo posameznih besedilnih enot, tj. z izpostavljenim ciljem dvogovora in drugimi, cilju podrejenimi enotami. (Javno) besedilo je produkt zavednega, načrtnega sporočevalnega hotenja (Korošec–Dular 1991: 27).¹² Tako ločujemo tri stopnje tvorjenja besedila: orientacijo, načrt in oblikovanje.¹³

⁸ Začetek dvogovora tvorijo torej začetni signali za navezavo stika, zaključek pa končni signali za prekinitev stika (Korošec–Dular 1991: 25). Zaključek ima poleg te funkcije še funkcijo, s katero udeleženca dvogovor v celoti komentirata: *Bilo je lepo, da sva po dolgem času spet katero rekla*; in naredita načrt za prihodnjo interakcijo: *OK, potem jutri ob dveh. Zmenjeno, čakam te ob treh na postaji?* (Van Dijk 1980: 262).

⁹ Z usmeritvijo želimo vzbuditi zanimanje pri komunikacijskem partnerju in preveriti, če smo interes resnično vzbudili. Predmet dvogovora je tista kategorija, ki predstavlja osnovo za pragmatično funkcijo dvogovora: kaj želim od komunikacijskega partnerja. Sklep je tista vrsta dvogovornih replik (vlog), katerih funkcija je zaključiti temo.

¹⁰ Govorjeno besedilo je hkrati razumljeno kot proces in kot rezultat (Krajnc 2004: 478, 497).

¹¹ »Besedilo je dražljaj, ki ima vlogo, da en položaj pretvori v drugega /.../. Da bi dosegli zaželeni učinek, se moramo prilagoditi duševnosti tistega, ki mu je sporočilo namenjeno. Zaradi razlik, ki obstajajo med naslovniki, lahko ob srečni izbiri z različnimi sredstvi dosežemo enak končni učinek; razne povedi opravljajo isto nalogo. Na drugi strani pa ista poved v različnih okoliščinah pomeni razno« (Kunst Gnamuš 1984: 27). Zato ločujemo med dobesednim in sporočenim pomenom, ki se sicer lahko skladata, vendar je med njima pogosto neskladje.

¹² »Za večino besedil /.../ je značilno, da so nasledek načrtno komunikacijske dejavnosti; ta načrt zajema tri osnovne vidike; tj. motiv, cilj, izvršitev. Besedilo je zato organizirana sporočilna enota ne glede na to, ali je govorno ali napisano. /.../ Oblikovanje govornih sporočil sicer tudi poteka po treh podobnih postopkih, vendar pod veliko večjim pritiskom pragmatičnih okoliščin. Ker je snov pogosto že dana (prinesejo jo okoliščine), npr. odpade izbor snovi (nadomesti ga izbor postopka).« (Korošec–Dular 1991: 25).

¹³ Breuer (1974: 159) navaja naslednje faze oblikovanja besedila: invencija (die Invention) je najdba snovi, misli, argumentov; dispozicija (die Disposition) pomeni izbor in razporeditev v fazi invencije najdenih misli (argumentov) glede na nameravano učinkovanje, pomeni pa tudi obseg in razporeditev argumentov ter izbor ustreznega vzorca argumentacije; določitev načina izražanja (die Elokution) pomeni izbor jezikovnih sredstev; pomnenje (das Memorieren) je faza, prisotna pri oblikovanju javnega govornega besedila; in akcija (die Aktion).

Orientacija zajema tri postopke: usmeritev k cilju, okoliščinam in k rešitvi. Na stopnji načrta določimo izbore snovi, načina in v groben načrtujemo kompozicijo besedila. Na stopnji oblikovanja besedila se glede na prej izbran načrt in na izbrani socialno (družbenostno) in funkcijsko zvrst odločimo o dokončnem oblikovanju besedila. Za navedene stopnje ni nujno, da bi si časovno sledile, ampak se lahko prekrivajo. Predvsem pri primarnem sporočanju je v posameznih fazah te postopnosti prisotna tudi vzratna zveza, ki govorečemu omogoča prilagajanje reakcijam sogovornika (p. t.). Končna podoba govorjenega besedila je tako odvisna od obeh udeležencev govornega dejanja. Organiziranost besedilnih enot je odraz sporočanje namena govorečega (29).¹⁴

2 Javni politični dvogovor

Za politični dvogovor male (tudi velike) politike¹⁵ sta značilna javnost (glej 1 Dvogovor) ter uradnost.

2.1 Uradnost

Uradnost se kaže v hierarhičnih odnosih med udeleženci dvogovora, saj ima vsak določeno vlogo v stranki in na sejah. Vendar se mala politika prikazuje v pretežno manj uradni situaciji. Izjema naj bi bile seje mestnih svetov, do katerih ima javnost dostop in ki so obvezno zvokovno zabeležene.¹⁶ Uradnost prihaja do izraza v nagovorih.¹⁷ Najpogosteje se tako pojavljajo pravi zvalniški začetniki tipa *gospod župan; gospod X; gospodje svetniki; gospa Y; svetniki in svetnice; spoštovani; dame in gospodje; spoštovane kolegice in spoštovani kolegi; spoštovani gospodje svetniki*. Če je omenjeni prisoten, se uporablja 3. os. ed.: kot pravi gospod X. Hlavsová (1997: 37) meni, da je priporočljiveje ogovarjati po državnih funkcijah kot po akademskih nazivih. Številni politiki so sicer v prijateljskih odnosih in se v zasebnih položajih tikajo. Neustrezno pa bi bilo, če bi se prenesela tikanje in nagovor s krstnim imenom tudi na javne politične govore [1].

[1] *Skratka, gospod doktor Križman, ugotavljam, predpostavljam, da ti je razumljivo, ne, da je tudi reciklaža al pa strošek reciklaže odpadkov seveda direktno odvisna od obsega odpadkov, ne. B4(16).*¹⁸

¹⁴ V zasebnem, neuradnem dvogovoru ima lahko tudi naslovnik določene teme, o katerih se želi pogovoriti s tvorcem. Tako postane naslovnik organizator besedila, saj ima določene motiv, cilj in namen, ki jih želi udejanjiti.

¹⁵ V pluralnem sistemu se povezujejo stranke v koalicijo ali opozicijo, tako nastajajo tipične komunikacijske situacije za t. i. veliko (državno) ali malo (občinsko) politiko (Hlavsová 1997: 26–27).

¹⁶ Posebno okolje (mikrofon) svetnike pri sproščenosti omejuje, kar potrjuje izjava nekega svetnika: »Sedaj, ko smo sami, ko ni več novinarjev.« Dejstvo, da so seje v celoti zvokovno zabeležene, pa ne, saj se nekateri svetniki radi »spozabijo« s pripombami o tem, kako je kdo oblečen, kakšno pričesko ima kdo itd. Da do takih situacij ne bi prihajalo, ker so za ta govorni položaj neustrezne in neprimerne, je odgovoren tisti, ki sejo vodi in jo ima možnost prekiniti.

¹⁷ Z uradnostjo je pogojena določena oz. pričakovana stopnja vljudnosti.

¹⁸ B4 je oznaka besedila, in sicer z veliko črko označujem govorca, številka, če je prisotna, pomeni zaporedno število besedila določenega govorca, sledi številka povedi.

2.1.1 Za uradne položaje je nadalje značilna določena **predpisana oblika poteka** (glej shemo 1), tj. politični dvogovor je načrtovan. Zanj so značilni vsebinsko in izrazno ustaljeni dvogovorni nastopi. Na sejah dvogovor vodi, usmerja ter skrbi za ugled en sam govorec (praviloma je to župan). Torej je politični dvogovor praviloma enosmeren, in sicer je lahko ali besedilno prost ali vezan.¹⁹

Potek seje pri točki pobude in vprašanja svetnikov in svetnic.
Ž: *Ura je ... Na voljo je šestdeset minut za pobude in vprašanja. Najprej bo svojo pobudo ali svoje vprašanje podal/la gospod/gospa X. Sledi gospod/gospa Y.*
Gospod/Gospa X: odpiranje – usmerjanje – predmet dvogovora – sklep – zaključek.

Potek seje pri obravnavi katerekoli druge točke dnevnega reda.
Ž: *Ali je potrebna dodatna obrazložitev/predstavitel predloga?*
S: *Da.*
Ž: *Prosim gospoda/gospo Y, da dodatno obrazloži točko dnevnega reda/predstavi predlog.*
Gospod/gospa Y: odpiranje – usmerjanje – predmet dvogovora – sklep – zaključek.
Ž: *Ali želi kdo besedo? Predstavniki strank, svetniki in svetnice, ostali zbrani?*
S: *Da.*
Ž: *Odpiram razpravo. Najprej ima besedo gospod/gospa Z, ki bo predstavili stališče svetniške skupine ZXY. Sledi gospod/gospa X.*
Gospod/gospa Z: odpiranje – usmerjanje – predmet dvogovora – sklep – zaključek.
Ž: *Hvala. Besedo dajem gospodu/gospe X, ki predstavlja svoje stališče. Sledi gospod/gospa V.*

Ali:
Ž: *Ali je potrebna dodatna obrazložitev? Če ne, odpiram razpravo.*
Ž: *Ali želi kdo besedo? Želi kdo besedo? Če ne, razpravo zaključujem in dajem predlog teh sklepov na glasovanje.*

Shema 1 – Prikaz poteka seje.²⁰

2.1.2 Politični dvogovor²¹ je **planiran**, tj. vnaprej se določijo kraj, čas in tema dvogovora. Sodelujejo lahko le tisti posamezniki, ki so bili izvoljeni, da opravljajo določeno politično funkcijo, in zaposleni v upravi. Partnerji v dialogu so posamezniki ali razne kombinacije posameznikov ali njihovih skupin, nikoli torej kolektiv, zato se tudi skupina dojema le kot zbor posameznikov z lastnimi, variantnimi nazori, ki s primernim konsenzom prihajajo do skupnih stališč, ki jih določeni posamezni govorec tolmači (razlaga) nasprotni strani. Po doseženem konsenzu je formulacija veljavna (obvezna) in za dialog skupin je funkcija govorca nujna (Hlavsová 1997: 28–29).

2.1.3 Udeleženci sodobne politične komunikacije, kot navaja Hlavsová (27), so v veliki meri novi, prej politično neangažirani ljudje, drugačni od minulih politikov predvsem v svobodnih izjavah, z značilno mero odkritosti, individualnosti in z odgovornostjo, ki je omejena izključno z lastno vestjo in nadzorom ali s konsenzom danega

¹⁹ Za razliko od npr. intervjuvanskega enosmernega vezanega dvogovora so ti dvogovori sicer vezani, vendar je značilen izrazit časovni razmik med spodbudo in odgovorom, saj najprej vsi svetniki, ki želijo podati pobudo ali postaviti vprašanje, to naredijo in šele na to župan ali kdo iz uprave komentira njihove pobude ali odgovori na vprašanja.

²⁰ Najdemo vzorce, ki oblikujejo čas in določijo udeležence govornega dejanja, tj. kdo lahko kdaj razpravlja, koliko časa imajo svetniki na voljo za pobudo oz. vprašanje.

strankarskega kluba. Udeleženci sej mestnega sveta so svetniki, svetnice ali zaposleni v upravi. Kot pripadniki ali predstavniki določene politične opcije so razlagalci (interpreti) stališč svoje stranke, svojih volilcev oz. so prenosniki, saj večinoma govorijo v imenu koga, lahko tudi v svojem imenu. Ta njihova vloga se zlasti kaže v besedilih, zbranih pri točki dnevnega reda *Pobude in vprašanja članov mestnega sveta*.

2.1.4 Glavna nova značilnost sodobnega političnega sistema je po Hlavsovi (p. t.) z ustavo določena in dosledno vzdrževana **svoboda govora**, ki je v idealnih primerih omejena le z osebno odgovornostjo politika. Skrajno razumevanje neomejene svobode govora zadeva tudi v demokratični skupnosti kritiko in nesoglasje. Srečujemo se z normami družbenega vedenja.²² Zaradi odkritosti politike, ki je primarno zahtevana tudi s posredovanjem novinarjev, je bistvena neposredna sposobnost odgovoriti razumljivo, brez priprav in v trenutku, tako so pomembni govorna kompetenca, izobrazba, temperament in profesionalne izkušnje politikov z javnim nastopanjem, ugled, ki ga uživajo pri svojih volivcih in kolegih, ter kredibilnost. Vse to se odraža v besedilih.

2.2 Javno politično govorjeno besedilo

Kot rečeno, je potek sej mestnega sveta določen, torej gre za vodeni in formalizirani dvogovor, pri katerem je tematika, če je to potrebno, dana z uvodnim predavanjem, tj. s podrobnejšo predstavitvijo točke dnevnega reda. Tema naj bi zanimala širšo javnost. Prevladujoč namen (komunikacijska funkcija) (javnih) političnih govorjenih besedil je vplivanski/pozivni, ostali nameni, zlasti pogost je informativni, so mu podrejeni. Pri oblikovanju pozivnih – vplivanskih besedil naj bi tvorec, tj. govorec, tako Hudejeva (2002: 68), izhajal iz naslednjih dejstev: a) bil naj bi pozitivno naravnani in predpostavljali naj bi naslovnikov pozitiven odziv, b) zahtevo, prošnjo in druge koristne obojestranske posledice naj bi navedel jasno; c) utemeljil naj bi poziv; d) naslovniku naj bi svetoval, kaj na stori; e) svoje besedilo naj bi zaključil spodbujajoče in prijazno.

2.2.1 Tipični **slogovni postopek** (javnih) političnih govorjenih besedil je torej argumentacija, ki je razumljena kot proces, v katerem naj bi tvorec pridobil naslovnika, da sprejme argumente, sklepe in vse, kar iz njih izhaja (Hudej 2001: 205). O uspešnosti argumentiranja torej odloča naslovnik (214). Da bi govorec zanesljivo dosegel svoj

²¹ V splošnem smislu je demokracija politika kontinuiranega dialoga.

²² »Pri analizi značilnosti sodobnega govornega dejanja v političnem življenju z vidika pripadajočih norm vedenja opazimo tudi t. i. intruzijo (vrivanje, skakanje v besedo). V političnih javnih debatah je večina situacij vodena (uprava, moderator) in kljub temu je (tudi pri energičnem vodenju dialoga s predsednikom ali moderatorjem) intruzija prepir za uveljavitev nazora, hitro iskanje besed, lahko je to edini način, kako prekiniti vztrajno dolgo repliko enega udeleženca« (Hlavsová 1997: 38). Do prepira pa lahko pride tudi zaradi emocionalnosti govorca, ko skuša doseči namen, tj. prepričati indiferentnega (nevtralnega) poslušalca ali tudi oponenta (nasprotnika) o svojem nazoru, stališču in ohraniti svojo prednost. Tej funkciji je v pluralni demokratični politični situaciji vse podvrženo (28).

cilj oz. namen sporočanja, tj. prepričal nasprotnike in utrdil mnenje somišljenikov, »prikrija korist, ki jo ima od dejanja, ali jo prikazuje kot naslovnikovo²³ korist.« (Kunst Gnamuš 1984: 31). Govorec odločitev za dejanje navidezno prepušča naslovniku, čeprav je govorceva volja naslovniku že tudi ukaz. Te postopke Kunst-Gnamuševa (1984: 31) imenuje manipulacija ali prikrivanje. V javnih političnih dvogovorih nastala besedila so torej manipulativna besedila.²⁴

2.2.1.1 Pri manipulativnem vzorcu **argumentacije**,²⁵ tj. pri pregovarjanju, argumenti preprečujejo naslovnikov razumski odjem in uresničitev naslovnikovega namena, saj so »/p/reračunani na vrednote, interese, naslovnikove potrebe, želje in razpoloženijska stanja; okrepljena čustva začasno odrinejo razum, dvome, ugovore, vprašanja /.../ Pregovarjanje poteka z vplivanjem na naslovnikova čustva; s sklicevanjem na vrednote, potrebe, želje; z zastraševanjem; z vzbujanjem manjvrednostnega občutka; z močjo cenjenih avtoritet; s sklicevanjem na znanstvene izsledke; s prirejenimi zgledi oz. preskusi; z opogumljanjem naslovnika, naj si privoščiči, uživa, kupi; s triki, ki povzročajo padec inteligence, čustveno opredeljevanje, izgubo osebne odgovornosti. Taka sredstva so pogosto rabljena v reklamnih in političnih oglasih /.../ Vsem manipulativnim argumentacijskim vzorcem je skupno naslednje zaporedje taktičnega prepričevanja naslovnika: a) začetna privlačna vzpostavitev stika z naslovnikom; b) domiselna pritegnitev pozornosti z napovedjo novosti, z dobrikanji, s komiko, s sliko, s prisposodobno, s citatom ali vprašanjem, ki v vsakem naslovniku izzove pozitiven odgovor; c) okrepitev naslovnikovega zanimanja s sklicevanjem na prednosti, ugodnosti, dejstva, garancije, priporočila, avtoriteto in na večino; tudi sinestezija občutij, slika, zvok, vonj povečujejo potrebo, željo; d) velelniški poziv, ki naslovnika vzpodbuja k takojšnji akciji.« (Hudej 2001: 214).

Upoštevati je potrebno še, da so politična besedila tista vrsta besedil, za katero je značilna apriorna vezanost – usmerjenost (morda celo pritiskanje), določena s strankarsko pripadnostjo, kar pomeni, da so linije govora verjetno določene.

2.2.2 Javno politično govornega besedilo ima **določeno obliko** (glej shemo 2).

Kategorije, ki tvorijo jedro: usmeritev, predmet dvogovora in sklep, so pri točki dnevnega reda *Pobude in vprašanja članov mestnega sveta* rekurzivne, saj lahko poda mestni svetnik tako vprašanje kot pobudo, sicer se naj bi držal ene – s točko dnevnega reda določene teme oz. enega predmeta dvogovora, lahko pa poda repliko na že predstavljeno stališče ali mnenje svetniških skupin ter svetnikov. Take replike imajo prav tako značilno tridelno shemo.

²³ Kot rečeno, lahko naslovniki, tj. poslušalci, reagirajo v smislu aktivnega dvogovora, govorimo o sogo-
vorcih, lahko pa ostanejo pasivni, govorimo o poslušalcih. Ker vlogi aktivnega in pasivnega naslovnika
lahko ločimo le na osnovi vedenja o dogajanju v času trajanja konkretnega govornega dejanja, v članku za
obe vlogi uporabljamo enotni izraz, tj. naslovnik.

²⁴ »Temeljne skupine, pri katerih obstaja neskladje med dobesednim in sporočenim pomenom so: posre-
dna (indirektna) govorna dejanja, laži, ironična govorna dejanja in metaforična govorna dejanja.« (Kunst
Gnamuš 1984: 28).

Uvod/odpiranje – zahvala za besedo, – nagovor/ogovor, – pozdrav.
Usmeritev – <i>Podajam stališče svetniške skupine ...</i> – <i>Govoril/-ila bom v imenu svetniške skupine ...</i> – <i>Dovolite, da vam predstavim stališče svetniške skupine ...</i> – <i>Razpravljam v svojem imenu ...</i> – <i>Dala bi izjavo, ker na to temo še nisem mela možnost govorit.</i> – <i>Imam pobudo in vprašanje, najprej pobuda.</i> – <i>Najprej pobuda/vprašanje.</i> – <i>In še vprašanje/pobuda.</i> – <i>Prva/Druga/Naslednja zadeva/stvar/dejstvo je ta/to...</i> – <i>Gospod/gospa X sprašuje/daje pobudo ...</i> – <i>Kar se tiče vprašanje/pobude gospoda/gospe X, naj povem/dodam²⁶ ...</i> – <i>Vprašanje gospoda/gospe X.</i> – <i>V zvezi z/s vprašanjem/pobudo gospoda/gospe X ...</i>
Predmet dvogovora (določen s točko dnevnega reda)
Sklep – <i>Naj/Če sklenem/končam ...</i> – <i>(Torej) Moj predlog je ...</i> – <i>... oziroma dajamo pobudo, da ...</i> – <i>Zaradi tega, žal, moram reči, ne, da tega ni mogoče sprejemati ...</i> – <i>Predlagam, da predlagane sklepe sprejmemo ...</i>
Zaključek – zahvala za besedo.

Shema 2 – Shematski prikaz besedil svetnikov in svetnic na sejah.

2.2.3 Stopnja vnaprejšnje pripravljenosti javnih političnih govorjenih besedil

Javna politična govorjena besedila so lahko v celoti vnaprej pripravljena besedila: brana ali nebrana, tj. na pamet govorjena. Nebrana besedila pa so lahko preišljena ali spontana. O preišljenih besedilih govorimo takrat, ko se govorec samo tematsko pripravi vnaprej s pomočjo t. i. opornih (dispozicijskih) točk in ko se sklicuje na predhodne govorce in dobesečno ponovi ali kako drugače obnovi del njihove izjave. Govorčeva sposobnost oblikovanja smiselnega, ustreznega, primernega in slovnično pravnega besedila (vsebinska in površinska korektnost besedila) pride najbolj do izraza pri spontanih besedilih,²⁷ še zlasti ko govorec govori o temi, ki ga ne zanima ali mu je neprijetna.

²⁵ Argumentiranje se realizira na dva načina: utemeljevanje in pregovarjanje (manipulativni vzorec argumentacije) (Hudej 2001: 214).

²⁶ Praviloma sledi glagol rekanja oz. izvajalniški glagol.

²⁷ Ta tip spontanih besedil se seveda razlikuje od vsakdanjih spontanih besedil, nastalih v zasebnih in neuradnih govornih položajih.

3 Gradivo

Gradivo je bilo posneto večinoma na sejah Mestnega sveta Mestne občine Maribor, in sicer 23. 10. 2000, 3. 9. 2001, 10. 9. 2001 in 1. 10. 2001 v prostorih Izobraževalnega centra Pekre in v prostorih Inštituta informacijskih znanosti Univerze v Mariboru. Večina besedil je z izredne seje, ki je bila 3. 9. 2001, s točko dnevnega reda *Predlog za prenos sedeža holdinga Slovenskih elektrarn iz Ljubljane v Maribor*. Štiri besedila (to so H1, H2, I1 in I2) se nanašajo na dogajanje na tej seji in so bila posneta na lokalnem televizijskem programu pri oddaji Fokus.²⁸ Sledijo besedila s seje 10. 9. 2001 oziroma z 2. nadaljevanja 31. seje in se nanašajo na 21. točko dnevnega reda, tj. *Lokalna agenda 21 – program varstva okolja za Maribor – druga obravnava*; in z 32. seje s točkama dnevnega reda *Pobude in vprašanja članov mestnega sveta in Cene za obračun storitev gospodarske javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki*. Nekaj besedil je s seje 1. 10. 2001, zlasti o točkah dnevnega reda *Predlog za podelitev priznanja in nagrad Mestne občine Maribor in določitev datuma podelitve priznanja Mestne občine Maribor v letu 2001* in *Predlog za imenovanje poslovne direktorice Slovenskega narodnega gledališča Maribor*.

Večino gradiva predstavljajo dvogovorne replike (vloge) določenih govorcev. To so pravzaprav vsebinsko zaključeni monološki odseki, pri katerih lahko opazimo značilno tridelno shemo. Ker nas zanimajo zlasti merila oblikovanja dobrega, ustreznega javnega političnega govorjenega besedila in ne toliko medsebojno prepletanje vlog posameznih govorcev, te dvogovorne replike razumemo kot besedilo.

Osnovo za članek predstavlja besedilnoskladenjska analiza gradiva, narejena v okviru avtoričinega magistrskega dela.²⁹ Na osnovi te analize sta bili izbrani besedilo G2 kot primer ustreznega javnega političnega govorjenega besedila in besedilo Č kot primer neustreznega javnega političnega besedila.

3.1 Primer ustreznega javnega političnega govorjenega besedila

Besedilo G2 je besedilo s točke dnevnega reda *Pobude in vprašanja članov Mestnega sveta*, zato so jedrne faze pri oblikovanju besedila rekurzivne, torej lahko besedilo z vsebinskega vidika razdelimo na dva dela. V prvem delu govoreči poda pobudo ter jo na kratko utemelji. Besedilne enote so močno besedilno vezane, saj govoreči referenco *pobuda* v stični enoti še enkrat dobesedno ponovi. Sledi opis/parafraziranje pobude. Ta shema se v drugem delu besedila, ki se nanaša na vprašanje, ponovi (glej tabelo 1).

²⁸ Ta način je bil izbran zato, ker nekateri vplivni in znani govorniki redko razpravljajo na samih sejah. Potek in vrsta dvogovora pa se ne razlikuje veliko od dvogovora na sejah.

²⁹ Mira Krajnc, 2004: Besediloslovne značilnosti pokrajinskega pogovornega jezika (Na gradivu mariborščine); magistrsko delo, nastalo pod mentorskim vodstvom red. prof. dr. Ade Vidovič Muha in s mentorskim vodstvom zasl. prof. dr. Zinke Zorko, izr. čl. SAZU.

Izvorno besedilo G2	Transponirano besedilo G2 ³⁰
<p>(1) Vsem skupaj lep pozdrav. (2) Imam eno pobudo in eno vprašanje. (3) Pobuda je v tej smeri, vemo, da v Mladinski ulici nasproti ee, gimnazije je ena najlepših avtobusnih postaj – upam, da bomo zopet postali najlepši v Evropi – ee, je prostor, ki bi ga se lahko izkoristilo za parkiranje v tem tipu. (4) Ta prostor že nekaj let stoji prazen, obdan je z betonskimi koriti, za koriti pa je polno plevela. (5) Mam še zaj še eno vprašanje. (6) Stanovalci v Shakespearovi ulici imajo sicer en problem, in to je ta, da ne smejo, ee, da majo postavljen znak, da ne smejo zavijati na levo na Stantetovo, ampak samo na desno. (7) Ampak če greste tja pogledat, vsi ee, ta znak tako rekoč ne upošteva in zavijajo na levo. (8) Zakaj se ne bi tukaj omogočilo, da se zavija tudi obratno v tudi v Turnarjevo? (9) Do sedaj se ni nardila nobena prometna nesreča še in iz tega predela prihajajo ljudje iz celotnega predela Greenwicha in tudi še iz Mlekarniške, tako rekoč, da je to kr velik pretok avtomobilov in bi bilo zelo dobro, če bi upoštevali in uradno uredili.</p>	<p>(1) Vsem skupaj lep pozdrav. (2) Imam pobudo in vprašanje. (3) Pobuda je ta: vemo, da je v Mladinski ulici nasproti gimnazije ena najlepših avtobusnih postaj – upam, da bo zopet postala najlepša v Evropi – tam je tudi prostor, ki bi ga lahko v tem hipu preuredili v parkirna mesta. (4) Ta prostor že nekaj let stoji prazen, obdan z betonskimi koriti, za katerimi je samo plevel. (5) Še vprašanje. (6) Stanovalci Shakespearjeve ulice imajo problem, saj zaradi prometnega znaka prepovedano zavijanje na levo ne smejo zavijati na Stantetovo, ampak lahko zavijajo le desno, na Turnarjevo. (7) Če bi šli tja pogledat, bi videli, da nihče tega znaka ne upošteva. (8) Zakaj ne bi z odstranitvijo omenjenega znaka omogočili zavijanje na Stantetovo? (9) Do sedaj še ni prišlo do prometne nesreče. (10) Na omenjenem križišču je kar velik pretok avtomobilov, ker tja prihaja veliko ljudje iz celotnega predela Greenwicha in z Mlekarniške. (11) Zato bi bilo zelo dobro moj predlog upoštevati in s tem rešiti problem.</p>

Besedilo 1 – Besedilo G2.

3.1.1 Besedilo G2 je ustrezno, sprejemljivo in razumljivo, ker govoreči na kratko, jedrnato in enoumno izrazi bistvo. Z opisom situacije predstavi problem, o katerem govori, in poda njegovo jasno ter preprosto rešitev. Pri pobudi govoreči pregovarja s postavljanjem nasprotij, ki so preračunana na vrednote, pri vprašanju utemeljuje z navajanjem preverljivih podatkov in opisom konkretne situacije. Besedilo G2 ima torej razvidno tridelno oz. petdelno shemo in vsebuje potrebne pragmatične indikatorje organiziranost besedila. Razvidna je funkcionalna stavčna perspektiva, in sicer prevladujeta preprosta linearna postopnost in postopnost s tekočo temo. Slovnične, pravorečne in slovarske pomanjkljivosti ne otežujejo razumevanja besedila. Redki so zapolnjevalci vrzeli in mašila. V besedilu ne najdemo skladenjskih struktur, v katerih bi podredni stavek, praviloma je to predmetni odvisnik, nosil vsebino izreka.

3.1.2 Besedilo G2 je čisto govorjeno besedilo, pri tvorbi katerega je govoreči upošteval zaporedje taktičnega prepričevanja naslovnika. Govoreči je bil pozitivno naravnani, samozavesten in hkrati skromen, naslovníkom je torej skušal biti simpatičen.

³⁰ O transponiranem besedilu govorimo, ko izvornemu, tj. prvotnemu, besedilu odvzamemo prvine, ki niso besedilotvorne in smislotvorne, ter neupravičeno rabljene pragmatične indikatorje urejanja besedila, kot so *prvič*, *zadnjič* ...

Številka izreka	Shema	Vloga/tip izreka	Jezikovna sredstva, načini, postopki ubesedovanja
(1)	uvod odpiranje	pozdrav	pravi začetnik, tj. signal za vzpostavitev stika z naslovnikom
(2)	jedro usmeritev	napoved vsebine govornega nastopa	napovedovalni začetnik
(3)	predmet dvogovora	nakazovanje problema	opis mesta, primernega za uresničitev pobude, s pomočjo nasprotja: najlepša avtobusna postaja v Evropi, v bližini pa zanemarjen, neizkoriščen prostor
		prikaz rešitve	podana pobuda: izkoristimo ta prostor v koristne namene, tj. za parkirna mesta, ki jih v mestu primanjkuje
(4)	sklep	utemeljitev predloga in poziv	opis lokacije
(5)	usmeritev	napoved vsebine	napovedovalni začetnik
(6)	predmet dvogovora	nakazovanje problema	opis lokacije, na katero se nanaša vprašanje
(7)		polemičnost	dejansko stanje je ignorirano
(8)		prikaz rešitve	podan v obliki dopolnjevalnega vprašanja, dejansko gre za pobudo
(9)	sklep	utemeljitev predloga	navajanje preverljivih podatkov
(10)	sklep	utemeljitev predloga	navajanje preverljivih podatkov
(11)	zaključek ³¹	poziv k uresnitvi predloga	

Tabela 1 – Zgradba besedila G2.

3.2 Primer neustreznega javnega političnega govorenega besedila

Besedilo Č sodi v sklop besedil o sedežu holdinga slovenskega elektrogospodarstva. Pri analizi teh besedil je očitno, da so na tej seji vladale drugačne okoliščine kot sicer. Tako so poleg novinarjev lokalnih radijskih in televizijskih postaj sejo od začetka do konca spremljali tudi novinarji RTV Slovenija ter POP TV. Vabljeni so bili tudi pomembni predstavniki vlade, ki so s svojo neprisotnostjo pokazali odnos vlade do problematike. Izkaže se celo, da sedež holdinga sploh ni pravi problem: *Ti sklepi seveda v ničemer niso zavezujoči za Vlado, razen da pač z nekim političnim pritiskom ee, v Vladi tista modrost, ki je, ugotovi, da tako dalje več ne gre. II(1)* Tako ni povsem jasno,

³¹ Pri zaključku manjka zahvala za besedo. Iz replike na izbrano pobudo izvemo, da je ta prostor predmet denacionalizacijskega postopka.

Izvirno besedilo Č	Transponirano besedilo Č
<p>(1) Hvala. (2) Gospod minister↓, spoštovani poslanci. (3) Dovolite nekaj res zelo kratkih misli↓ al pa utrinkov↓ v primerjavi z mojimi predhodniki↓, ki so seveda stvar malo bolj podrobno razložili. (4) Ee, v zvezi z današnjo obravnavano točko – najprej preliminarno – svetniška skupina SLS je seveda za sedež holdinga v Mariboru. (5) Da ne bo nesporazuma.</p> <p>(6) Ee, stvar, ki bi jo želel izpostaviti↓, je ta, da ee, je pravzaprav mestni svet – sicer zelo površno – vendar le obravnaval to problematiko↓, če ne drugač↓, že na začetku letošnjega leta↓ in sprejel v zvezi s tem tudi ustrezn sklep. (7) Tako da je današnja seja↓ pravzaprav na nek način celotna farsa↓, ee v zvezi z pridobivanja stališč Maribora oziroma mestnih svetnikov.</p> <p>(8) Druga stvar, ki bi jo hotel izpostaviti↓, je↓, da↓, ee, je – po mojem – ee, argumentacija↓ glede kadrovske problematike v Mariboru↓, dejansko arogantna↓ in ee, na svojevrsten način izraža cinizem↓, pa zdaj bi hotel minister to ali ne. (9) Ampak ee, to je dejstvo↓ in ee, druga stvar pa je, zaj v kolikor↓ ee, minister zadevo ne obravnava kot politični projekt, ker političen projekt zahteva politične kadre. (10) Te politični kadri so tisti kadri, ki so iz prave stranke, to pomeni iz ministrske stranke. (11) Če je temu tako, potem verjetno on ne razpolaga z podatki. (12) Mislim pa↓, da je tu stranka↓, tudi v Mariboru resnično↓, torej na šibkih nogah↓, razen pri redkih posameznikih↓, ki so pravzaprav danes tukaj prisotni. (13) Skratka, če gre za političen projekt↓, potem se lahko pogovarjamo o deficitu kadrov v interesu Maribora↓, ne pa o pomankanju kadrov v Mariboru.</p> <p>(14) Druga zadeva – mislim, da je tud točka↓ tega poročanja↓, tega razmišljanja danes tukaj – investicija, projekt, po mojih podatkih↓ gre za nekaj čez tristo milijard↓, torej se pogovarjamo ne o tem, kje bo sedež↓, infrastrukture ali formalni sedež holdinga in tako dalje. (15) Tristo milijard je obdavčenih↓, torej gre skozi ee, denarni tok↓ oziroma po denarni poti, deset procentov je trideset milijonov, pet procentov je verjetno tisto↓, kar bi verjetno naneslo na davk↓, kar bi nanes... nanesejo davki, to je pa↓ petnajst milijard↓ ali pa proračun mesta Maribora. (16) Samo tako mimogrede↓, o čem se pogovarjamo.</p> <p>(17) Druga stvar↓, če so kadri problem. (18) Če se v zvezi s tem↓, če so v zvezi s tem resnične zgodbe iz političnih kulooarjev, da gre za preboj v politični sferi ee, vodilnih strank koalicije, ee, torej v Mariboru še zlasti sestavljena↓ Liberalna demokracija in Združena lista, ee, potem bi vas v svojem imenu↓ naprošal↓, da se take politike v Mariboru ne greste. (19) V Mariboru je druga situacija. (20) Preveč je dal ta Maribor /.../ Slovenije, ee, za to, da bi bil danes↓, torej objekt političnih spletk.</p> <p>(21) Naslednja stvar↓, ki bi pravzaprav morali↓, morali razumeti za obrazložitev ali pa stališče, je, da se v□ da odločno smatram↓ v imenu svojih kolegov v Slovenski ljudski stranki, da je ta sedež v Mariboru ravno zaradi tega, ker argumentacije zakaj↓ proti Mariboru↓ nam ni nobedn dal, tudi vi žal ne, gospod minister. (22) In kot predstavnik Slovenske ljudske stranke na današnjem mestnem svetu menim, da Slovenska ljudska stranka v nasprotnem v takšni koaliciji, v takšni vladi, ki bo zastopala tako stališče in tako proti Mariboru, nima več kaj iskat. (23) In osebno bom zahteval, da Slovenska ljudska stranka – upam↓, da bodo kolegi podprli projekt iz Maribora – takoj oziroma nemudoma odstopi, v primeru↓ se lahko zgodi↓, da koalicija strmoglavlavi.</p>	<p>(1) Hvala. (2) Gospod minister, spoštovani poslanci. (3) Dovolite mi, da predstavim stališče svoje stranke o dogajanjih, povezanih z današnjo sejo. (4) Svetniška skupina SLS je za to, da je sedež holdinga v Mariboru.</p> <p>(5) Že na začetku letošnjega leta je mestni svet zelo površno obravnaval to problematiko in sprejel ustrezen sklep, zato je današnja seja pravzaprav farsa.</p> <p>(6) Argumentacija glede kadrovske problematike v Mariboru je arogantna in na svojevrsten način izraža cinizem, ne glede na to, ali je minister to hotel ali ne. (7) Če minister zadevo obravnava kot politični projekt, potem le-ta res zahteva politične kadre. (8) To pa so kadri iz ministrske stranke. (9) Če je tako, potem minister verjetno ne razpolaga z dejanskimi podatki. (10) Mislim pa↓, da je tu stranka↓, tudi v Mariboru resnično↓, torej na šibkih nogah↓, razen pri redkih posameznikih↓, ki so pravzaprav danes tukaj prisotni. (11) Skratka, če gre za političen projekt, potem verjamem, da ministrova stranka nima ustreznih kadrov v Mariboru. (12) Zato menim, da se člani vodilnih strank koalicije ne bi smeli iti politike, usmerjene proti razvoju Maribora. (13) Preveč je dal Maribor Sloveniji, da bi bil danes predmet političnih spletk. (14) Holding je vreden nekaj čez tristo milijard. (15) Torej se pogovarjamo o tem, kdo bo razpolagal z denarjem, ki ga nanesejo davki. (16) To pa je petnajst milijard ali proračun mesta Maribora.</p> <p>(17) Stališče Slovenske ljudske stranke je, da naj bo sedež holdinga v Mariboru, saj nihče ni navedel ustreznih (sprejemljivih) protiargumentov. (18) Tudi vi ne, gospod minister. (19) Kot predstavnik Slovenske ljudske stranke na današnjem mestnem svetu menim, da bi Slovenska ljudska stranka morala izstopiti iz vlade, ki zastopa tako stališče in je tako proti Mariboru. (20) Zahteval bom, da Slovenska ljudska stranka – upam, da bodo kolegi podprli projekt iz Maribora – takoj odstopi iz koalicije in tako povzroči strmogavljenje koalicije.</p>

Besedilo 2 – Besedilo Č.

³² Izrek je v začetnem delu nerazumljiv. Lahko samo predpostavimo, da je govoreči mogoče želel povedati, da ministrova stranka v Mariboru nima strokovno dovolj usposobljenih ljudi, ki bi lahko prevzeli funkcijo direktorja holdinga in da se ministrova stranka zato zavzema za sedež holdinga v Ljubljani.

³³ S tem izrekom govorec s pomočjo baze vrednot (hvaležnost) in navajanjem neopredeljivih in nepreverljivih podatkov apelira zlasti na nepoučenega naslovnika. Ta izrek je tipičen primer manipulacije.

ali so se vsi govorniki tega zavedali ali ne, saj so predstavniki koalicijskih strank a) relativizirali pomen lokacije holdinga; b) poskušali z opisom dosedanjih aktivnosti prekriti odgovornost za neuspeh oz. z odkritim navajanjem konkretnih dejstev o pomembnosti holdinga ter s pozivanjem po odstopu stranke iz koalicije delovati, kot da niso soodgovorni za nastalo situacijo; c) delovali so, kot da verjamejo v to, da lahko seja spremeni dejansko stanje in skušajo nasprotnike – razen ministra magistra Janeza Kopača, ki se je prišel bolj kot ne opravičit za prenapljeno izjavo o sposobnostih mariborskih kadrov, jih ni bilo na seji, saj so bili predlagani sklepi soglasno sprejeti – prepričati, da bi spremenili svoje stališče. Zato so si strankarsko neopredeljeni in opozicijski govorniki lahko dovolili navajati očitke konkretnim akterjem ali opozarjali na druge vidike centralizacije ali na nove alternativne vire energije, s čimer so dejansko kazali na to, da je seja več ali manj zgolj farsa. Možno je torej, da so se mestni svetniki zelo dobro zavedali, da ne morejo več bistveno spremeniti stvarnosti in da so njihovi nastopi bili sami sebi namen. Zato je poleg glavnega namena besedil – poziv; izrazita tudi povezovalna vloga. Govoreči namreč želijo izkoristiti trenutek in pridobiti nove volivce, tj. vzpostaviti z njimi stik in ta stik ohranjati. To pa je hkrati tudi bistven kriterij, zakaj je besedilo Č neustrezno.

Številka izreka	Shema	Vloga/tip izreka	Jezikovna sredstva, načini in postopki ubesedovanja
(1)	uvod	zahvala za besedo	
(2)	odpiranje	nagovor	
(3)	jedro usmeritev	napoved vsebine	
(4)	predmet dvogovora	trditev	eksplicitno izraženo stališče do teme, tj. sedež holdinga
(5)	usmeritev	trditev s sklepom	izražen negativni odnos do dogajanj na seji
(6)	usmeritev	trditev	izraženo strinjanje z večino o odnosu ministra do kadrovske problematike
(7), (8), (9), (10), (11), (12), (13)		pojasnjevanje trditve iz 6. povedi	pojasnjena trditev s splošnimi in konkretnimi značilnostmi, slednje značilnosti prinašajo nenatančne podatke
(14)	usmeritev	trditev	naveden podatek o dejanski vrednosti investicije
(15), (16)	usmeritev	trditvi	izpostavljeni dejanski vsota in tema, to ni sedež holdinga, ampak kdo bo razpolagal z omenjeno vsoto
(17), (18)	usmeritev	trditev	ponovno izraženo stališče stranke do navidezne teme, tj. sedeža holdinga, stališče stranke je posledica neustrezne argumentacije vladnega predloga
(19), (20)	sklep	grožnja	če vlada ne bo spremenila svojega stališča, bo SLS iz koalicije izstopila
(21)	zaključek	zahvala za besedo	

Tabela 2 – Zgradba besedila Č.

3.2.1 Razvidna je tridelna shema. V uvodu govoreči jasno izrazi bistveno informacijo: stranka je za to, da je sedež holdinga v Mariboru. V jedru navedene informacije, ki se sicer vse nanašajo na holding, ne utemeljujejo bistvene in jedrne informacije, kar bi glede na okoliščine pričakovali. Poleg tega govoreči na dveh mestih pripoveduje o isti delni temi, tj. o kadrovske problematiki. Nasprotnikom stališča, da naj bo sedež holdinga v Mariboru, očita nekaj, česar tudi sam ne naredi, tj. svojega oz. strankinega stališča, kot že rečeno, ne argumentira (glej tabelo 2). To kaže na nezrelost in malomarnost predvsem s strani govorečega. Milo in previdno izrečena grožnja ni uresničljiva, ker govoreči nima dovolj podpore v stranki in ker je uresničitev grožnje v večjo škodo govorcevi stranki kot vladi. S številnimi neustrezno rabljenimi pragmatičnimi indikatorji urejanja besedila, kot so *Druga stvar, ki bi jo hotel izpostaviti ...; Stvar, ki bi jo želel izpostaviti ...; Mislim, da ...; Druga zadeva je, da ...*,³⁴ pravzaprav otežuje razumevanje besedila, saj je tako besedilo nejasno, nepregledno. Govoreči nepravilno uporabi npr. členek *pravzaprav* (Č (6)), medtem ko bi se z rabo členka *res* (prvotno besedilo 9. poved oz. transponirano besedilo 7. poved) lahko izognil lažnemu signalu oblikovanja besedila, tj. *druga stvar pa je, zaj v kolikor*. Navedena dejstva kažejo na govorcevo sposobnost tvorjenja korektnih posameznih besedilnih enot, stavkov. Te besedilne enote pa govoreči ne zna povezati v smiselno ustrezno in slovnično pravilno večjo enoto, tj. v besedilo. Z izrazi, kot so *kuloar, preliminarno* in *objekt*, skuša nasprotnikom pokazati, da ga ne bodo zlahka prelisičili, dejansko pa se jim ni sposoben postaviti po robu in argumentirano nasprotovati njihovemu stališču, niti ni dovolj prepričljiv pri spodbujanju tistih, ki imajo enako stališče kot on. Opazimo lahko, da govorec ni pozitivno naravnano do dogajanja in do teme, da ima neprimeren odnos do tega in posledično do volivcev.

Iz besedila Č lahko razberemo dejansko sporočilo: današnja seja je farsa (slepilo za nevedne); holding je politični projekt, zato dajmo politiki problem rešiti po svoje (poziv), v moji stranki vemo, da holding pomeni toliko in toliko denarja, če ne dobimo dela tega denarja, bi rad, da moja stranka izstopi iz koalicije in s tem povzroči vladno krizo.

Takega načina sporočanja bi se govorec eventualno lahko poslužil v neuradnem, zasebnem razgovoru med predstavniki koalicijskih strank, zato je besedilo Č glede na namen in okoliščine v konkretni govorni situaciji neustrezno.

4 Merila tvorbe učinkovitega javnega političnega govorenega besedila³⁵

Javna politična govornjena besedila so, kot rečeno, pozivna, manipulativna in utemeljevalna besedila. Z izbranimi (ne)jezikovnimi sredstvi naj bi tvorec: a) pridobil naslovnikovo pozornost; b) pri naslovniku vzbudil željo; c) ustvaril potrebo; d) si zagotovil njegovo soglašanje in e) ga pripravil za dejanje, ki je tvorcu v korist. (Hudej 2002: 68).

³⁴ Poleg navedenih lažnih signalov oblikovanja besedila se v gradivu pojavljajo še npr. a) *Jaz bi uvodoma rekel/povedal* in b) *Moram reči/reči*. a) *Jaz bi mogoče napravo majhen sprehod skozi dnevni tisk v zadnjem mesecu in pol, ko se je pojavlale različne ocene in pa različna mnenja o tem, kje naj bo sedež holdinga slovenskega elektrogospodarstva. Jaz bi uvodoma rekó, da ne delim mišljenja tistih, ključno ne, se ne strinjam z gospoda ministra, da vprašanje sedeža ni politično vprašanje*. b) *Moram reči, da z odgovorom gospoda direktorja Ašiča nisen zadovoljna, moram reči, da ni kdo preverjal ne okrog parkov, ne okrog šol in tako naprej*.

³⁵ O argumetiranju v Državnem zboru glej Žagar 2004.

Iz analize 44 besedil, zbranih na sejah mestnega sveta Mestne občine Maribor, se je pokazalo, da merila lahko ločimo v skupine: a) namen; b) besedilo, c) tvorec, tj. govorec, č) okoliščine, ki so sicer dane, vendar se v času trajanja komunikacije lahko spreminjajo in kot take naj bi jih govorec upošteval, d) družbeni odnos med udeleženci izbrane komunikacije in e) ostala besedila udeležencev izbrane komunikacije. Med temi skupinami namenjamo posebno pozornost prvim trem skupinam.

4.1 Merila, nanašajoča se na namen

Namen javnih političnih govornih besedil je v prvi vrsti pozivni, pomemben je še prikazovalni. Ostali nameni so odvisno od okoliščin konkretnega govornega dejanja lahko ustrezni ali neustrezni [besedilo Č].

4.2 Merila, nanašajoča se na besedilo

Ta merila vplivajo na nastanek slovnično in vsebinsko povezanega besedila, ki je ustrezno tudi glede na prenosnik, v besedilu pa ne prihaja do kršitev Griceovih spoznavnih maksim, razen če jih govorec krši hote.

4.2.1 Besedilo je slovnično – površinsko ustrezno povezano:³⁶

- če so pravilno rabljena besedilovna sredstva [2];
- če ima razvidno členitev po aktualnosti, kar se vidi v besednem redu stavkov [besedilo G2];
- če vsebuje pomenska vračanja [3], paralelizem [4], konkretizacijo zaimka [5] in druge skladijske strukture, ki blažijo napor pri razumevanju besedila, pri čemer mora govorec najti ustrezno razmerje med ekonomičnostjo, gospodarnostjo in preobilnostjo informacij [6];
- če vsebuje ustrezne pragmatične indikatorje urejenosti besedila in druge začetnike;
- če v besedilu niso prisotna mašila, zapolnjevalci vrzeli in druga sredstva, ki kažejo na omahovanje (hezitacijo) pri govorcu [7], prav tako v besedilu niso pogoste skladijske strukture, v katerih je nosilec vsebine predmetni odvisnik;
- če imajo izreki v govornem besedilu ustrezno intonacijo.

[2] *Besedilo B3: (30) Tako da je pripomba o harmoniki in podobne zadeve seveda odveč. (31) Do nje imate seveda vso pravico,...*

[3] *S tem vam ta pade, ee, s tem vam ta vrednost CR pade ... J6(28)³⁷*

[4] *Včasih so se odpadki zbrali in dejansko zlagali v najbližjo gramozno jamo, ne, danes pa imamo ločen sistem zbiranja odpadkov, imamo ee, tehtanje na odlagališču, imamo mletje, meli bomo reciklažo, meli bomo seveda dodatne frakcije še v letošnjem*

³⁶ Nutys (1992: 253) trdi, da ko govorec enkrat že delno oblikuje svoj izrek, ni več svoboden pri oblikovanju preostalega del izreka. Če zavozli, mora ali na novo začeti z izrekom (utterance) ali oblikovati strukturalno drugačen izrek ali oblikovati izrek, ki nenatančno izraža njegove misli. Zelo neverjetno je, da bi govorec vedno tvoril izreke na dodajalni način. Nutys (p. t.) meni, da do tega lahko prihaja, če neustreznost, nenatančnost (sloppiness) pri izražanju nista problem (sporočanje vseeno poteka) ali če je govorec v časovni stiski. Če je potrebno biti natančen in/ali skrben, npr. pri javnem intervjuju, se od govorca pričakuje, da bo svoj izrek oblikoval precej bolj sistematično in postopno.

³⁷ Izraz v prvi formulaciji je zaimenski, v drugi formulaciji pa je konkretiziran.

letu, spomnite se, da smo že najavili, da bomo začeli ločeno zbirat še dve dodatni frakciji, pod narekovajem klasičnih materialov, vse to pa seveda pomeni določene stroške. B4(41)

[5] Kdo nam ↓, Mari... Mariborčanom ↓, kaj prekriva? G1(52)

[6] B1: (29) Poglejte nenazadnje tudi dohodnino ↓, dohodnino. (30) Če primerjamo občino z največjo in občino z najmanjšo v Republiki Sloveniji, so večje od ena proti osem ↓, gre tu že praktično za ena proti devet.

[7] Jaz mislim ↓, da pri vprašanju holdinga ne gre za sedež tega ↓, te institucije, pač pa gre za razvojno vprašanje Slovenije. F(25)

4.2.2 Besedilo je vsebinsko – globinsko ustrezno povezano:

- če se navedene trditve, teze, ugotovitve, mnenja, sklepi, opisi, primerjave itd. od glavne teme ne oddaljujejo, pač pa govorec z njimi utemeljuje svoje ali strankino stališče [6];
- če ima besedilo razvidno tri- ali petdelno shemo: uvod, jedro (usmeritev, predmet in sklep dvogovora) in zaključek [besedilo G2];
- če ne vsebuje več napovedi tem, kot jih govorec v besedilu razvije [8];
- če je sklep ali zaključek kot pika na i govorničevega govornega nastopa [9], kar pomeni, da naj govorec učinek svojega besedila stopnjuje. To med drugim lahko doseže tako, da najprej navede bolj znane, manj sporne in manj čustvene informacije, nazadnje pa manj znane, zelo sporne – pri tem naj se očitno postavi na izbrano stališče in ga utemelji – in izrazito čustvene informacije;
- če je relevantno in primerno obsežno [besedilo G2];
- če se besedilu zaradi vnesenih delnih tem ne spremenita vsebina in namen [10].

[8] Besedilo F: (4) Jaz bi mogoče napravo majhen sprehod skozi dnevni tisk v zadnjem mesecu in pol ↓, ko se je pojavljale različne ocene ↓ in pa različna mnenja o tem ↓, kje naj bo sedež holdinga slovenskega elektrogospodarstva. (5) Jaz bi uvodoma rekó ↓, da ne delim mišljenja tistih ↓, ključno ne ↑, se ne strinjam z gospoda ministra, da vprašanje sedeža ni politično vprašanje.

[9] Besedilo A1: (24) Prepričan sem ↓, da bomo na današnji seji pokazali složnost in enotnost ↓, ki jo Mariborčani izražamo takrat, ko je to najbolj potrebno ↓, in to v primeru elektrogospodarskega holdinga vsekakor je. (25) Predlagam ↓, da predlagane sklepe sprejmemo ↓ in sprejete sklepe posredujemo predsedniku vlade ↓, doktorju Janezu Drnovšku.

[10] Zato sprašujem gospoda Tomažiča ↓: »Kaj ste kot član nadzornega sveta banke ukrenili, da se to ne bi zgodilo? Kakšno mnenje imate o tem vprašanju...« D(26)³⁸

4.2.3 Besedilo je ustrezno glede na prenosnik,³⁹ če se v njem ne pojavljajo jezikovna sredstva [11] in skladišne strukture, ki niso značilna za govorjeno besedilo, ampak izključno za zapisano [12] in s svojo prisotnostjo smešijo govorca ali otežujejo interpretacijo besedila.

³⁸ Tema tega besedila je sedež holdinga slovenskega elektrogospodarstva.

³⁹ Več o tem Korošec 1998: 332–343.

[11] *Gost okvir naravnega prirastka lesa in porabe toplotnih in grelnih plinov ob primernem gospodarjenju z gozdovi je ta tehnika ogrevanja dejansko ↓ tako rekoč neoporečena, država z uvajanjem izrabe biomase za ogrevanje zmanjšuje svoje odvisnost od uvoženih energantov, naložbe v tovrstne naprave pomenijo odpiranje nóvih proizvodnih in delovnih vrednosti predvsem za ljudi z določenimi novimi strokovnimi znanji in izkušnjami. EI(52)*

[12] *Besedilo E1: (40) V zvezi z predigrami ↓ glede ustanovitvi ↓ in določitvi lokacije ↓ holdinga ↓, ki so se igrale v veliki meri tudi v krogih Združene liste socialnih demokratov v Mariboru, navajamo ↓, da je prispevek novinarka Darje Kotnik, objavljen v Delu ↓, dvanajstega julija dva tisoč ena (12. 7. 2001) ↓ na strani tri. (41) Glej priloga ↓!*

4.2.4 V besedilu naj ne bi bila **kršena Griceova sporazumevalna načela**. Tako bo besedilo jasno, enoumno, natančno, kratko in jedrnato, vsebovalo bo bistvene in preverljive informacije, ki so glede na temo relevantne [besedilo G2]. Vendar so kršitve Griceovih sporazumevalnih načel (de Beaugrande-Dressler 1992: 87–90) verjetno zaradi manipulacije pogoste. S kršitvijo maksime načina lahko govorec npr. s pomočjo ironizacije⁴⁰ doseže svoj sporočanski namen [13]. To pomeni, da so ironizacija [13], šaljivost in duhovitost [14] do določene mere v javnem političnem govorjenem besedilu lahko prisotne.

[13] *Besedilo L: (13) Ee, najbolj znamenita gospoda v tem področju v tem mestu iz prometnega urada seveda raje meditirata čez poletje v času kislih kumaric po medijih, kako je za neprometno politiko tega mesta kriva politika. (14) Sicer sta pozabla natančneje definirat, kaj onadva menita pod pojmom politika. (15) Ee, jaz namreč vidim samo dva nivoja v tem primeru v tem mestu, ali je to župan ali je pa to mestni svet. (16) Ne spomnim se, da bi mestni svet kakorkoli onemogočal pripravo teh zadev ali da bi se mestni svet vtikoval v strokovno delo te inštitucije, to je prometni urad. (17) In seveda ne čudi, da sta omenjena dva gospoda v poletnih mesecih meditirala po časopisih, ee, da sta sama istočasno ugotavljala, da je desetletje zadeve ne funkcionirajo na tem področju in da vse to desetletje to politiko, strokovno seveda politiko, vodita samo onadva.*

[14] *Zaj ostaja jasno v lufto pač ee, tabla ↓, ee, fikus ↓ in verjetno tajnica z direktorjem ↓, ee, kar se nam pa ne zdi najbolj usodno pomembno, al bo to u Mariboru al u Lublani, čeprav ee, mislim, da aktivnosti še vedno tečejo v tej smeri ↓, da Vlada ponovno razpravlja tudi o samem sedežu. H2(4)*

⁴⁰ »Ironično zvenijo besede, kadar nenaklonjenost ali neodobravajoče razmerje do česa izražamo z nasprotnimi protipomenskimi sestavi. Pri ironiji torej to, kar je negativno ali slabo, imenujemo z izrazom za pozitivno ali dobro, naš glas, sotvarje ali sobesedilo, v katerem je to rečeno, pa povedo, da je mišljeno ravno nasprotno.« (Toporišič 2000: 125). Glej opombo 24.

4.3 Merila, nanašajoča se na tvorca besedila oz. govorca

Tvorec besedila, to je govorec, mora biti jezikovno spreten: sposoben mora biti oblikovati vsebinsko in slovnično ustrezno ter sprejemljivo besedilo. Nadalje mora biti spoštljiv, vljuden, samozavesten in hkrati skromen, biti mora pozitivno naravnani do naslovnika, teme in okoliščin. Kot navaja Hlavsová (1997: 37), naj bi govorec v javnem govoru vikal soudeleženca, ki ga sicer tika. Postavlja se vprašanje, ali je zakrivanje dejanskega družbenega odnosa med udeležencema javne in uradne govorjene komunikacije ustrezno ali ne gre morda za sprenevedanje in zavajanje pasivnega odgovorjenega. Nedvomno je, da informacije o uradnosti nekega govornega položaja ne dajemo le z vikanjem, ampak tudi z doslednim navajanjem nazivov in drugih izrazov spoštovanja. Vendar se lahko z vikanjem in rabo sicer ustreznih izrazov spoštovanja vedemo žaljivo do naslovnika [1], čemur naj bi se govorec v javnih in uradnih govornih položajih raje izognil, če ne želi hkrati metati slabe luči nase. Zato bi govorec primera [1] ravnal ustrezneje, če bi svoj izrek oblikoval tako: *Skratka, za gospoda doktorja Križmana predpostavljam, da razume, da je tudi reciklaža ali pa strošek reciklaže ...*

V izbranem govornem odseku besedila J6 [15] je govoreči izrazilo čustven.⁴¹ To čustvenost izraža z rabo t. i. čustvenega dajalnika *vam*, z realizacijo drugoosebnega množinskega zaimka v imenovalniku *vi*, s parafraziranjem *faktorja odvoza oz. frekvence* in s paralelizmom. Tako izraža ogorčenost nad predlagatelji izračuna, torej naslovniki, ki naj ne bi razumeli vseh postavk. Spoštovanje do predlagateljev bi govoreči lahko ohranil, če bi omenjeni govorni odsek oblikoval manj čustveno [16].

[15] *Besedilo J6: (28) S tem vam ta pade, ee, s tem vam ta vrednost CR pade pod petsto osem na ee, sam trenutek, na dvesto štiriintrideset celih dvainsedemdeset* ↓. (29) *Predlagam pa, da se za gospodinjstvo cena ne korigira z nič celih šestinosdeset, ampak da imamo za gospodinjstvo faktor ena.* (30) *In s tem pridete vi potem na končno ceno tisoč devetnajst celih petinpedeset ee, namesto tisoč sto dvanajst celih petinštrdeset.* (31) *To pa, tu vam pa pravno nihče ne more torej ničesar oporekat.* (32) *Tako, kot imate pa zdaj prikazano, pa sto procentno!* (33) *Jutri bomo pripravili ee, seveda ugovor tega izračuna in da je to seveda popolni nesmisel.*⁴² (34) *Vi celo na ekološki tolar računate ee, potem torej, ta faktor odvoza ↓, frekvence.* (35) *Ka pa ma zej ekološki tolar, če so to sredstva za razširjeno reprodukcija, z tem, a mam jaz zej osndeset litrsko posodo al mam dvesto štrdeset litrsko posodo, pa ne vem, pa faktor frekvence, al mi enkrat na mesec vozite al mi dvakrat na mesec vozite, ee-, iz tega vam lahko ta del vsak, vsak trenutek seveda torej odpoveta.*

⁴¹ Postavlja se vprašanje, ali je čustvenost pri javnih političnih besedilih zaželena ali ni. Odgovor na to vprašanje je povezan s tem, kateri tip pasivnih in aktivnih ogovorjenih prevladuje med občinstvom; ali tak, ki spontano in brez zadržkov komentira izreke govorečega, torej celotno dogajanje spremlja bolj čustveno; ali tak, ki se na dogajanje odziva zadržano ali pa se sploh ne odziva. Zdi se, da pri nas izrazita čustvenost ni zaželena. Glej o tem še Verschueren 2000: 334–340.

⁴² (32) *Tako, kot imate pa zdaj prikazano, pa sto procentno, jutri bomo pripravili ee, seveda ugovor tega izračuna in da je to seveda popolni nesmisel.*

[16] *S tem vrednost CR pade pod 508 na 234,72. Predlagam, da se za gospodinjstvo cena ne korigira z 0,86, ampak s faktorjem 1. Tako pridemo na končno ceno 3019,55 namesto 1112,45 in izračunu ni mogoče oporekati. Sedanji izračun je neustrezen tudi zato, ker se faktor odvoza računa celo na ekološki tolar. To pa so, kot rečeno, sredstva za razširjeno reprodukcijo in nimajo nič s faktorjem frekvence. Izračun je torej potrebno ustrezno spremeniti.*

Neprimeren odnos do naslovnika se kaže še pri etiketiranju, ki pomeni napadanje osebe s pomočjo izrazov, ki že sami po sebi pomenijo negativno konotacijo in se jih oseba brani. (Hudej 2002: 68).⁴³

5 Povzetek

Dvogovor je osnovna človekova jezikovna dejavnost in hkrati osnovna realizacijska oblika demokratične politike. Politični dvogovor, zlasti javni, je planiran, voden, formaliziran in praviloma enosmerni. V okoliščinah javnega političnega dvogovora nastajajo manipulativna argumentacijska besedila z izrazito vplivajnsko/pozivno vlogo. Pri oblikovanju takega besedila naj bi upoštevali zlasti tista merila za tvorbo učinkovitega javnega političnega govorjenega besedila, ki se nanašajo na govorca in na besedilo samo. Govorec mora biti spoštljiv, vljuden, samozavesten in hkrati skromen, biti mora pozitivno naravnano do naslovnika, teme in okoliščin. Nadalje mora biti jezikovno spreten: sposoben oblikovati vsebinsko in slovnično ustrezno ter sprejemljivo besedilo, tvorjeno v knjižnem jeziku, razen če v določenem govornem odseku govorec z neknjižno zvrstjo želi še posebej učinkovati na naslovnike. Besedilo mora biti enoumno, jedrnato in relevantno. Bistvene informacije v besedilu morajo biti jasno in očitno izpostavljene. Nadalje mora biti v besedilo tudi z vsebinskega vidika razvidna vsaj tridelna shema, torej mora biti besedilo koherentno in kohezivno, z razvidno členitvijo po aktualnosti. To pomeni, da se govorec ne sme oddaljevati od teme govora, preskakovati z ene delne teme na drugo ali pa vnašati teme, ki niso povezane z dano temo, s čimer po nepotrebnem daljša svoje besedilo in ga tako dela nerelevantnega.

Če povzamemo: pri oblikovanju javnega političnega govorjenega besedila govorec izhaja iz danih dejavnikov: znana mu je tema govora, znane so mu okoliščine, ve, da je javno politično govorjeno besedilo uradno, pozivno, manipulativno in praviloma tvorjeno v knjižnem jeziku. Od njega pa je odvisno, kako in s katerimi (besedilotvornimi) sredstvi bo oblikoval besedilo, da bo za svojo »stvar« pridobil čim več naslovnikov.

⁴³ V gradivu nisem našla ustreznega primera, zato za ponazoritev navajam primere predstavljanja nasprotnika v partizanski publicistiki: *belogardistični banditi; Rupnikove, Nedičeve in Paveličeve kreature; okupator in njihovi domači hlapci* (Bešter 1990: 247–248).

VIRI IN LITERATURA

- Robert Alain de BEAUGRANDE, Wolfgang Ulrich DRESSLER, Aleksandra DERGANČ, Tjaša MIKLIČ, 1992: *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.
- Marja BEŠTER, 1990: Vplivljanska vloga v besedilih partizanske publicistike. *SR* 38/3. 233–252.
- Dieter BREUER, 1974: *Einführung in die pragmatische Texttheorie*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Teun A. van DIJK, 1980: *Textwissenschaft. Eine interdisziplinäre Einführung*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag. 1–41, 221–268.
- Wolfgang Ulrich DRESSLER, Lavinia Merlini BARBARESI, 1994: *Morphopragmatics. Diminutives and Intensifiers in Italian, German, and Other Languages*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 1–36.
- Jaroslava HLAVSOVÁ, 1997: Jazyk politiky. V: Daneš, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praga: Academia, 1997, 26–41.
- Sonja HUDEJ, 2001: Argumentacijski procesi in prepričevalna sredstva v besedilu. *SR* 49/3. 205–222.
- 2002: Uspešnost uresničevanja tvorčevega namena v šestih besedilnih vrstah. *SR* 50/1. 61–81.
- Tomo KOROŠEC, Janez DULAR, ³1990: *Slovenski jezik 3*. Maribor: Obzorja. 25–35.
- ²1991: *Slovenski jezik 4*. Maribor: Obzorja. 7–32.
- Tomo KOROŠEC, 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Mira KRAJNC, 2004: Besedilnoskladenjske značilnosti javne govorjene besede (Na gradivu mariborščine). *SR* 52/4. 475–498.
- 2004a: *Besediloslovne značilnosti pokrajinskega pogovornega jezika. (Na gradivu mariborščine): Magistrsko delo*, Ljubljana.
- Simona KRANJC, 1997: Govorjeni diskurz. *JiS* 42/7. 307–320.
- 2001: Govorna komunikacija v javnem položaju. *Zbornik referatov**. Ljubljana: Oddelek za slovsanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 43–51.
- Olga KUNST GNAMUŠ, 1984: *Govorno dejanje – družbeno dejanje. Komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Jan NUYTS, 1992: *Aspects of a Cognitive-Pragmatic Theory of Language. On Cognition, Functionalism, and Grammar*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Nataša PIRIH SVETINA, 1999/2000: Analiza šolske ure pouka književnosti po modelu analize govorjenega diskurza. *JiS* 45/1/2. 5–18.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Jef VERSCHUEREN, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba *cf.
- Igor Ž. ŽAGAR, 2004: *Argumentiranje v Državnem zboru RS*. www.zrs-kp.si/konferenca/glasnik3-9-2004/avtorji/argumentiranje

SUMMARY

Dialogue is a basic human verbal activity as well as a basic realization form of democratic politics. Political dialogue, particularly public, is planned, directed, formalized, and, as a rule, unidirectional. The circumstances of the public political dialogue give rise to manipulative substantiating texts with a clear influential/appellative function. The formulation of such a text should take into account particularly those criteria of effective public political speech that refer to the speaker and the text itself. The speaker must be respectful, polite, self-confident, yet modest; s/he must have a positive attitude towards the addressee, topic, and the circumstances.

* S Prvega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja.

In addition, s/he must be linguistically skillful, i.e., able to formulate a text that is appropriate and acceptable in terms of its content and grammar, in standard language, except if in a particular speech segment the speaker wishes to have a particular effect on the audience by using non-standard language. The text must be unambiguous, concise, and relevant. Essential information in the text must be clearly and obviously laid out. Furthermore, in terms of content, at least a three-part outline of the text must be evident, i.e., the text must be coherent and cohesive, with clear sentence perspective. This means that the speaker cannot digress from the topic of the speech, jump from one partial topic to the next, or introduce topics unrelated to the given topic, which would only lengthen the text and make it irrelevant.

To sum up: In formulating a public political speech the speaker derives from the given factors, i.e., s/he is familiar with the topic of the speech and the circumstances, s/he knows that the public political text is official, appellative, manipulative, and, as a rule, formulated in standard language. It is up to the speaker how and what (text-formational) devices s/he will use in order to formulate the text, so that s/he will win over as many addressees as possible for his/her cause.